

اشاره:

برخی کارشناسان با تأکید بر ضرورت افزایش سهم ایران در تجارت جهانی متناسب با توانمندی‌های اقتصادی کشور و توجه به نزول درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام، معتقد هستند که صادرات کالاهای صنعتی با ارزش افزوده بیشتر می‌بایست مدنظر برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران تجارت خارجی باشد.

کارشناسان با بررسی مجموعه صادرات غیرنفتی کشور و روند درآمدهای حاصل از آن در دهه‌های اخیر معتقد هستند که چنانچه تحولی اساسی در سبد کالاهای صادراتی ایران و درآمدهای حاصل از آن به وجود نیاید، با افزایش مصرف داخلی نفت و فرآورده‌های نفتی و نزول حجم ذخایر اثبات‌شده نفت خام کشور در دو دهه آینده، سهم ایران در تجارت جهانی به کمتر از نیمی از سهم کنونی آن تقلیل می‌یابد.

بروز چنین پدیده‌ای در تجارت و اقتصاد ایران آثار زیانباری دربرخواهد داشت.

در این گزارش تلاش داریم به اختصار به بررسی اهمیت توجه به صدور کالاهای صنعتی و پیامدهای ناشی از آن بپردازیم. با هم این گزارش را می‌خوانیم:

برای دستیابی به تراز تجاری مطلوب، افزایش سهم صنعت در صادرات غیر نفتی الزامی است

کارشناسان با اشاره به محدودیت‌های قابل توجه در بخش کشاورزی همانند میزان زمین‌های قابل کشت، منابع آب موجود، محصولات قابل کشت در هر منطقه، بهای کالاهای کشاورزی در بازارهای جهانی و... عقیده دارند که اقتصاد هر

سال ۱۹۹۵ رسیده است. چنانچه روند کنونی ادامه پیدا کند، سهم ایران در سال ۱۴۰۰ (هش) به حدود ۰/۲ درصد خواهد رسید و به این ترتیب نفوذ اقتصادی ایران در تجارت بین‌المللی به شدت از بین می‌رود.

بررسی انجام شده از سوی کارشناسان نشان می‌دهد که از آغاز اجرای نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران تاکنون رشد قابل‌توجهی در بخش صادرات غیرنفتی تحقق یافته که اگرچه مطابق با اهداف برنامه‌های توسعه نبوده، اما از سرعت قابل‌توجهی برخوردار گردیده است.

درآمد حاصل از صدور کالاهای غیرنفتی از حدود یک میلیارد دلار در سال ۶۸ به ۲ میلیارد دلار در سال ۷۶ رسید، در حالی که طی همین مدت در سال ۷۲ ارزش صادرات غیرنفتی به ۴/۸ میلیارد دلار نیز صعود کرد. به عبارت دیگر صادرات غیرنفتی ایران طی هشت سال سه برابر شد و چنانچه این روند تداوم پیدا کند، ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۱۴۰۰ به ۷۱ میلیارد دلار می‌رسد که با توجه به جمعیت ۹۰ تا ۱۰۰ میلیون نفری کشور در آن سال رقم قابل‌توجهی خواهد بود. در این شرایط سرانه صادرات غیرنفتی به حدود ۸۰۰ دلار می‌رسد که ۱۶ برابر میزان کنونی (حدود ۵۰ دلار) است.

یک بررسی دیگر بر روی صادرات غیرنفتی نشان می‌دهد که نرخ رشد سالانه ارزش صادرات غیرنفتی در سال‌های ۶۸ تا ۷۵ حدود ۱۸ درصد بوده است که با ادامه این رشد در سال ۱۴۰۰ به مرز ۲۰۰ میلیارد دلار می‌رسد. در این شرایط صادرات غیرنفتی می‌تواند جایگزین درآمدهای حاصل از نفت شود. اما بررسی دیگر بر مبنای یک دوره بیست و پنج‌ساله منتهی به سال ۱۳۷۵ و ادامه روند آن نشان می‌دهد که در این شرایط ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۱۴۰۰ حدود ۳۰ میلیارد دلار خواهد بود که تصویری تأسف‌آور است.

○ سهم ایران در تجارت جهانی از ۶۹/۰ درصد در سال ۱۹۶۵ به ۳۵/۰ درصد در سال ۱۹۹۵ کاهش یافت. با استمرار روند کنونی سهم ایران در تجارت بین‌المللی در سال ۱۴۰۰ به حدود ۰/۲ درصد و نفوذ اقتصادی ایران در بازرگانی بین‌المللی از بین می‌رود.

کشوری با تولید محصولات کشاورزی (صرف‌نظر از آسیب‌های طبیعی) می‌تواند بخشی از نیازهای بازار داخلی را تأمین و مقداری را به بازارهای خارجی عرضه کند. اما آسیب‌پذیری تولیدات کشاورزی در برابر شرایط جوی، حمل و نقل و بسته‌بندی و... درآمد ناچیزی را عاید کشور صادرکننده می‌سازد.

○ درآمد حاصل از فراوری و بسته‌بندی مناسب محصولات کشاورزی، چند برابر درآمد ناشی از فروش آنها به صورت فله است. اما به لحاظ کمبود سرمایه‌گذاری در صنایع جنبی کشاورزی، در حال حاضر سود سرشار این بخش نصیب بیگانگان می‌شود.

در شرایط کنونی بخشی از تولیدات کشاورزی ایران مانند پسته، میوه‌ها و تره‌بار، برخی اقلام خشکبار و... به صورت فله و فراوری نشده به بازارهای خارجی عرضه می‌شود. بررسی این کالاها (به صورت فله و نیز فراوری و بسته‌بندی شده در میزان موردنیاز مصرف‌کننده نهایی) نشان می‌دهد که درآمد حاصل از فراوری و بسته‌بندی مناسب این کالاها چند برابر فروش آنها به صورت فله می‌باشد. بنابراین صنایع جنبی کشاورزی (فراوری و بسته‌بندی) ارزش افزوده‌ای بیش از تولید این بخش به دست می‌آورد. متأسفانه به لحاظ کمبود سرمایه‌گذاری در صنایع جنبی کشاورزی در حال حاضر این سود سرشار و ارزش افزوده نصیب کشورهای می‌شود که خریدار محصولات کشاورزی (به صورت فله) و صادرکننده مجدد آنها می‌باشند.

با این وصف در حال حاضر صرفه اقتصادی ناشی از صدور کالاهای فراوری کشاورزی به مراتب بیش از صدور خام آنها می‌باشد. به عبارت دیگر ارزش افزوده‌ای که بخش صنعت ایجاد می‌کند، گاه به مراتب بیش از تولید اصلی در بخش کشاورزی است.

کارشناسان بر این باور هستند که تقریباً ۲۵ تا ۳۰ درصد بهای تمام‌شده کالاها (برای آماده مصرف شدن) مربوط به بسته‌بندی است.

یک بررسی اقتصادی نشان می‌دهد که سهم ایران در تجارت جهانی کالاها طی دوره سی‌ساله ۱۹۶۵-۱۹۹۵ روندی نزولی داشته و از ۶۹/۰ درصد در سال ۱۹۶۵ به ۳۵/۰ درصد در

میهمان نوازی پاریس زبانه‌دار است

هتل پاریس جزیره کیش

همه چیز مهیای اقامت دلپذیر شماست

- بهترین موقعیت در کیش با چشم اندازی زیبا
- دسترسی آسان به دریا و شش بازار بزرگ کیش
- سوئیتهای ۱ خوابه ۲ خوابه با تجهیزات کامل و تلفن مستقل

رزرو تور و جادر آژانسهای ذیل

پاریس: خیابان ولیعصر، پارک ساعی، ۸۷۹۵۰۰۱-۸۷۹۵۲۱۶

ایران سفر: خیابان کارگر شمالی، ۵-۴۴۳۹۶۶۱

دنیای سیر: خیابان شریعتی، ایستگاه درویش، ۵-۸۳۲-۲۰

تهران پوپ: یوسف آباد شمالی، ۱۶-۸۷۹۱۸۱۲

ماهدیس: خیابان دکتر فاطمی، ۳-۶۵۷۱۹۱-۸۸۵۴۱۱۲

سبعان: جمالزاده، نصر، ۹۲۷۲۹۲

پیکه: نارمک چهار راه تلفنخانه، ۷۰۸۵۶۶-۷۰۲۲۱۸

آتی: مشهد، ۸۰۲۰۰۹-۸۰۲۴۲۷۰

احمدزاده: مشهد، ۸۳۶۶۶۳-۸۲۶۶۶۶

نورسپاهان: اصفهان، ۶۲۶۳۷۳-۶۲۴۰۸۱

رزرو تور آژانسهای معتبر تهران و شهرستان

آژانسهایی که علاقمند به دریافت نمایندگی می‌باشند با دفتر مرکزی هتل تماس حاصل نمایند

آدرس: خیابان مطهری اول خیابان شهید سرافراز

پلاک ۴۲ فاکس: ۸۷۳۸۷۵۳

تلفن: ۸۷۳۲۱۲۱-۸۷۳۸۶۶۹-۸۷۳۸۶۵۰

در حالی که پیش‌بینی درآمدهای صادرات غیرنفتی در آینده به مراتب متفاوت است، اما می‌توان این نتیجه را گرفت که با تداوم صدور کالاهای سنتی و فقدان توان رقابت در تجارت کالاهای صنعتی، وضع درآمدهای حاصل از صادرات غیرنفتی تأسف‌آور خواهد بود. چنانچه روند صعودی مصرف نفت و فرآورده‌های نفتی مدنظر قرار گیرد، در سال ۱۴۰۰ شرایط اقتصادی ایران برای زندگی مردم بسیار دشوار خواهد شد، مگر آنکه در تجارت غیرنفتی، صدور کالاهای صنعتی با ارزش افزوده بیشتر مدنظر برنامه‌ریزان قرار گیرد.

○ با توجه به افزایش جمعیت کشور به ۱۰۰ میلیون نفر در سال ۱۴۰۰، برای کسب سهم ۱/۵ درصدی در تجارت جهانی، باید ارزش صادرات به ۳۶۰ میلیارد دلار (۲۰ برابر سطح کنونی) و سهم صنعت در مجموعه صادرات غیرنفتی به ۹۰ درصد (سه برابر سطح کنونی) برسد.

آمار مربوط به صدور کالاهای صنعتی نشان می‌دهد که سهم آنها در مجموعه درآمدهای حاصل از صدور کالاهای غیرنفتی در ۲۵ سال گذشته همواره کمتر از ۳۰ درصد بوده و بخش عمده صادرات غیرنفتی را کالاهای سنتی و کشاورزی تشکیل داده است. اگرچه سهم کالاهای صنعتی در این دوره رو به افزایش نهاده است.

چنانچه برنامه اقتصاد بدون نفت مدنظر باشد که شرایطی ایده‌آل برای اقتصاد ایران تلقی می‌شود، ضرورت دارد که سهم ایران در تجارت جهانی متناسب با جمعیت و توانمندی‌های اقتصادی - تجاری رشد کند. لذا سهم آن در تجارت جهانی کالاها و خدمات (با پیش‌بینی جمعیت کشور در حدود ۱۰۰ میلیون نفر) در سال ۱۴۰۰ می‌بایست به ۲۰۰ میلیارد دلار برسد.

با پیش‌بینی رسیدن ارزش واردات ایران در این سال به ۳۴۰ میلیارد دلار، شرایط مطلوبی در تجارت خارجی خواهیم داشت. اما دستیابی به چنین ارقامی متضمن ایجاد تحولات اساسی در بخش توسعه صنعت و صدور کالاهای صنعتی است. به عبارت دیگر سهم کالاهای صنعتی در مجموعه صادرات غیرنفتی از حدود ۳۰ درصد در حال حاضر می‌بایست به ۹۰ درصد برسد. برای تحقق چنین هدفی بازرگاری در برنامه‌های توسعه

اقتصادی - صنعتی، توجه به بازارهای جهانی و تدوین راهبردهای مبتنی بر صادرات، حضور فعال در صحنه‌های تجاری جهان، گسترش مناسبات تجاری خارجی، بازنگری در ضوابط و مقررات حاکم بر تجارت خارجی و به‌ویژه صادرات، استفاده از روش‌های نوین تجاری، توجه به تنوع بازارهای صادراتی، تأکید بر اصلاحات اقتصادی و تجاری متناسب با روند گسترش تجارت جهانی (آزادسازی تجاری و لغو موانع غیرتعرفه‌ای و کاهش تعرفه‌های تجاری)، آزادسازی اقتصادی - تجاری - پولی و ادامه روند تعدیل ساختار اقتصادی کشور، کاملاً ضروری است. چنانچه سیاست‌ها و راهبردهای متناسب و هماهنگ در این بخش‌ها اتخاذ نگردد و سازماندهی تشکیلات اداری و گسترش فعالیت بخش خصوصی در عرصه تولید کالاها و خدمات و تجارت آنها صورت نپذیرد، باید گفت وضع تراز تجارت خارجی ایران تأسف‌آور خواهد بود.

نکر این نکته ضروری است که در حال حاضر دنیا، ایران را کشوری نفت‌خیز و دارای توانایی بالقوه در انجام تعهدات خارجی می‌شناسد. اما با افزایش مصرف داخلی نفت و روند نزولی ذخایر نفتی در بیست و پنج سال آینده، نفتی برای صادرات (به‌صورت عمده و کلان) باقی نخواهد ماند و چنانچه تحولی در درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی رخ ندهد، اعتبارات خارجی به سوی اقتصاد ایران سرازیر نخواهد شد و تأمین نیازمندی‌های اساسی مردم در آن زمان میسر نخواهد بود.

○ سیاست‌های اقتصادی و تجاری ایران در درازمدت باید بر توسعه بخش صنعت، از بین بردن موانع رشد آن و حضور فعال در بازارهای جهانی متمرکز گردد و در سایه بهره‌گیری بهینه از مزیت‌های طبیعی و خلق مزیت‌های جدید، سهم خود را در تجارت جهانی کالاها افزایش دهیم.

کارشناسان با تأکید بر ارزش افزوده بخش صنعت و نیز توان به‌کارگیری و بهره‌برداری از منابع طبیعی، نیروی انسانی و... در این بخش اظهار می‌دارند که اقتصاد ایران ضمن توجه به مزیت‌های نسبی طبیعی خود می‌بایست به خلق مزیت‌های جدید روی آورد و از طریق برنامه‌ریزی برای استفاده مناسب از این مزیت‌ها، باید بتواند سهم خود را در تجارت جهانی بهبود

بخشد.

کارشناسان معتقدند که سیاست‌های توسعه اقتصادی ایران در شرایط کنونی، سیاستی متناسب برای استفاده از مزیت‌های نسبی طبیعی نیست و قادر نمی‌باشد مزیت‌های جدیدی را خلق کند. لذا در سرمایه‌گذاری‌های جدید می‌بایست بازده سرمایه‌گذاری در بلندمدت با نگاه به بازار جهانی تولیدات طرح‌های سرمایه‌گذاری، مورد ارزیابی و سنجش قرار گیرد تا بتواند راهگشای توسعه اقتصادی پایدار کشور باشد. تمامی سیاست‌های تجاری، ارزی، پولی و مالی کشور می‌بایست با هماهنگی کامل در جهت توسعه بخش صنعت و تجارت محصولات صنعتی تدوین گردد.

کارشناسان عقیده دارند که تنها در سایه بهره‌گیری بهینه از مزیت‌های نسبی طبیعی و خلق مزیت‌های جدید، می‌توان توسعه صنعت را متناسب با نیازهای کشور در بیش از دو دهه آینده به پیش برد و سهم ایران را در تجارت جهانی در حد قابل‌قبولی حفظ کرد. لذا تجدیدنظر در بسیاری از سیاست‌های کنونی اقتصادی، تجاری و صنعتی کشور ضروری به نظر می‌رسد.

آنها با اشاره به موانع توسعه صنعت در ایران (سطح اندک سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در تولید ناخالص داخلی، فن‌آوری قدیمی، فقدان انگیزه‌های لازم در بخش صنعت، برای سرمایه‌گذاری‌های مولد و جدید، مشکلات کنونی در زمینه نقدینگی، تخصیص ارز و... موانع بازاریابی تولیدات صنعتی، تفاوت میان کیفیت کالاها تولیدی با استانداردهای جهانی، سودآوری ناچیز سرمایه‌گذاری‌های صنعتی، حمایت نادرست از برخی بخش‌های صنعتی و فقدان حمایت کافی از صنایع نوپا، پرداخت‌های متفاوت بخش صنعت که هزینه تمام‌شده را افزایش می‌دهد و...) اظهار می‌دارند که چنانچه در طرح ساماندهی اقتصادی و نیز طرح‌های توسعه اقتصادی بلندمدت رفع این موانع مدنظر نباشد، نمی‌توان به افزایش سهم صنعت در تجارت خارجی و در نتیجه رشد سهم ایران در تجارت جهانی امیدوار بود.

